

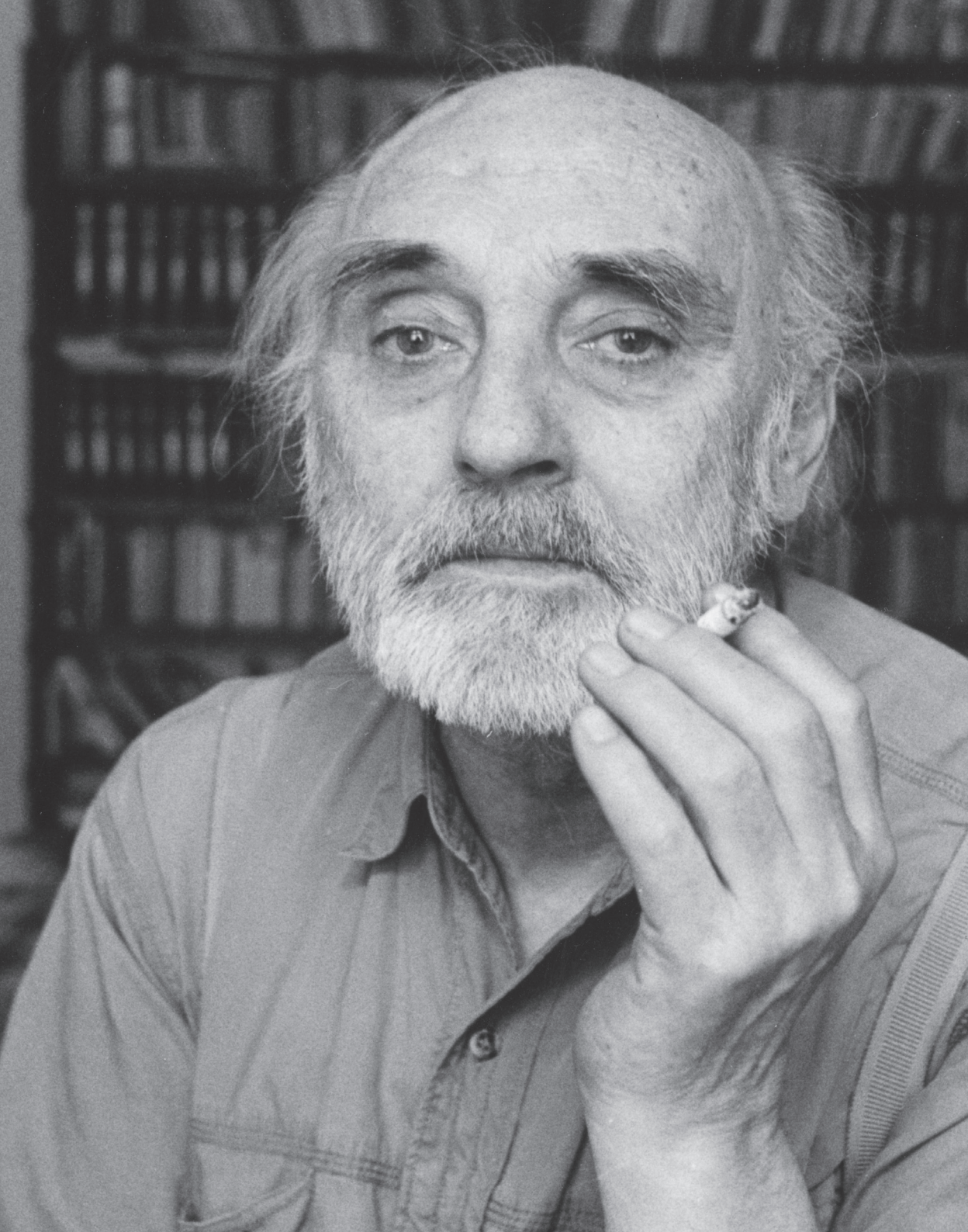

ZBYNĚK HEJDA

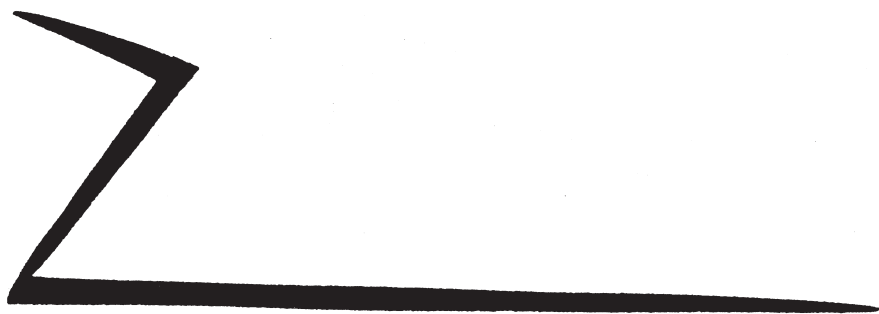

PRÓZY A PŘEKLADY

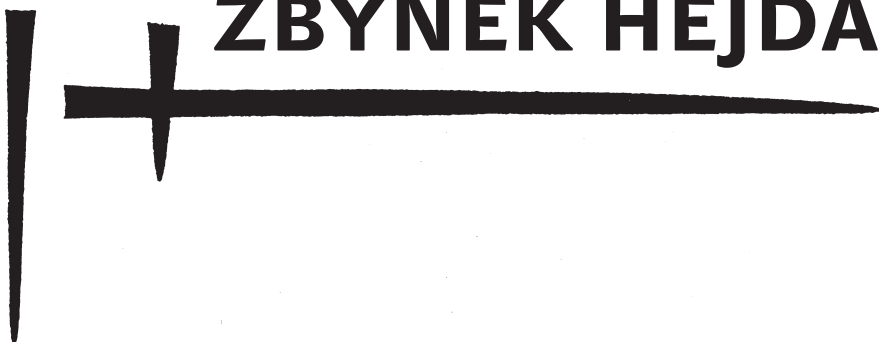
TRIÁDA

K vydání připravili Robert Krumphanzl a Jiří Soukup

ZBYNĚK HEJDA

PRÓZY A PŘEKLADY

© Zbyněk Hejda, 2013

Translation © Zbyněk Hejda, 2013

Gottfried Benn's Gedichte © Klett – Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger GmbH,
Stuttgart, 1986

Commentary © Robert Krumphanzl, Jiří Soukup, 2013

Photo © Karel Cudlín, 1997

ISBN 978-80-87256-67-1 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-7474-124-1 (PDF)

ISBN 978-80-7474-125-8 (epub)

ISBN 978-80-7474-126-5 (mobi)

PRÓZY

Nikoho tam nepotkám

Památce Jakuba Demla a pro J. N.

Před jedenácti lety jsem měl sen, jak vycházím ze známé zimní zahrady, protože L. odchází. L. byla žena aspoň o deset let starší než já a já jsem ji miloval.

Jsou tam nějaké chodby, já ji těmi chodbami vyprovázím, ještě někdo jde se mnou a pak je tam také dívka, která mi říká, že jí L. dala pro mne dopis. Celý večer jsem se věnoval té dívce, L. tedy žárlí. V dopise byla stránka Jaromírovi a několik stránek pro mne. Dopis začínal oslovením Milý (nebo Drahý?) a potom „uctivači posvátných bubnů za buben“.

V dopise bylo také mé jméno. Ta žena se nikdy nedověděla, že jsem ji ve snu miloval, a nikdy už se to nedoví. Ale ona mě oslovila „uctivači posvátných bubnů za buben“.

Já nemám žádný důvod k smíchu, ačkoliv oni nechtějí, abych byl smutný. Mé básně nemohou vyjít, protože prý to jsou básně „samotáře a zápas s tmou je v nich zatím jen tušit. Zbývá ho naplnit básnickým činem.“

Co oni vědí o mém pekle. V zajetí opuštěnosti kdyby jim bylo dáno tušit tam někde nad hlavou zamřížované okno a kdyby aspoň šmátrali po zdi, jako já po ní šmátrám, jestli tam není škvíra, když jako mouchy polézají všechny ty krásné ženy (já jim je závidím), s nimiž se dávají vidět po kavárnách (já bych je miloval a nikdo by to nemusel vědět), kdyby myslili aspoň na to, jestli tam v hloubi jejich nádherných břich narazí svůj osud a on se na ně vyřine...

Ale vždyť já pořád musím myslet na světlo, jako musím myslet na klín, když jsem ho dlouho neměl.

Protože už před jedenácti lety jsem byl uctivač bubnů za buben.

Jak se mi to dostalo do snu? To oslovení totiž mělo nějaký skrytý význam, kterému jsem ve snu rozuměl, jako jindy se mi zdálo, že maminka onemocněla zlou nemocí, ta nemoc začínala na bělmo, ale já jsem věděl, že je to leukémie.

Moje nejstrašnější sny jsou sny o nemoci maminky nebo o nějaké hrozné zprávě o ní, kterou mi někdo přišel sdělit, a já jí nerozumím, ale vím, že se něco strašného stalo. Ten posel mi něco skrývá, své poselství sděluje šifrou, již neznám, nebo mlčky, nejčastěji mlčky, stoje ve dveřích, ale já vím, že je to posel nemoci, že je to posel smrti.

Možná že jsem ztracen, protože jsem nikdy nemiloval ženu, ale přece jen jednu ženu jsem miloval a miluju a maminka to ví. A je to moje vina, že nakonec jsem u každé ženy našel jen rozkoš, že to bývalo a je to krásné, když mě svírá svými stehny a když to jsou krásná stehna. Jenomže když já někoho miluju, je štěstí, které prožívám, prostoupeno tak velkou bolestí, že už to ani není štěstí, ale jakési jeho ostré tušení. Já nevím, jak to je, já jen vím, že když jsem s maminkou a nejvíc šťasten, že mě najednou zachvátí smrtelná úzkost a strach a že je to z vědomí, že jsme smrtelní lidé, ale ne že já jsem smrtelný... A víc už ani napsat nemohu, protože se na to bojím i pomyslit.

Jenomže nic mi nebylo odepřeno. V půl páté se ze svého úřadu vracím domů, a není to domů, jsou to dvě postele, na jedné spí nájemník a na druhé spí druhý nájemník a to jsem já. Každý den v půl páté není kam jít. Ledaže mohu jít k příteli, kterého miluju, ale tolik se bojím, abych mu nelhal, nebo zas abych mu nebyl příliš špatný, kdybych nelhal, a tak raději nemluví. Ale také mě svírá úzkost, že miluje-li mě, miluje nějakou jinou mou podobu, a že to ani není má podoba, ani ta vzdálená, ta mezi zrcadlem a tváří. Když miluju, bojím se ztráty, a tak v sobě nikdy nenajdu odvalu, i kdybych byl sebevíc opilý, i kdybych byl sebestřízlivější, tu odvalu nenajdu, abych řekl: já pořád ještě mám co skrývat, pořád ještě je tu stín lži mezi mnou a mou ženou, pořád ještě mám před vámi přede všemi co skrývat a tajit...

A byla v mém životě žena a té jsem řekl o sobě všechno, vlastně ani té jsem všechno neřekl a nebylo všechno to vyznání ani tak pro čistotu srdce, jako bylo z uštknutí perversí...

Ó kdybych měl všechno říci, to by se okolo mne všechno začalo sesouvat, jako se to ve mně sesouvá.

Své básně píšu mezi jedenáctou a druhou hodinou v noci. Také teď je čtvrt na dvanáct. Trvá mi to několik hodin po návratu z úřadu, než se zase stanu sám sebou a než mohu k básni. A přece se na tomto místě musím ptát, myslím-li vůbec na něco jiného než na své básně. Nemyslím-li ovšem právě na ženy (ale ne na jejich utrpení nebo prázdnotu, dokonce ani ne na jejich rysy, na obraz, jenž by mi mohl působit slast z krásy, mne, když na ně myslím, zajímají ženy od kolen nahoru a od hrdla dolů). Anebo myslím na ty, jež miluju, a na všechny, jež miluju, že jednou musí zemřít a že já, proboha, že já snad budu muset žít.

Včera jsem se vrátil z Horní Vsi, tam málokdy píšu básně, tam jenom jsem. Nikdy už asi nenapíšu báseň o Hedvice, ale aspoň začátek jsem napsal. Psal jsem ho o svých třicátých narozeninách.

*Na den Hromnic připadá svěcení
svíc, které se zažehují, když zuří
bouře, anebo když někdo umírá.*

Vystoupím-li nad Hříběcím na okraj našeho lesa, uvidím Bezděčín, kde se narodila tatínkova matka. Nepamatuju se na babičku, zemřela, když mi byly dva roky, ale vždycky, vždycky si najdu cestu na to jediné místo, odkud je výhled na Bezděčín.

Babička leží v Cerekvi. Můj první pohled z vlaku patří hřbitovu. Hřbitovní zeď tam splývá s nějakým stavením a tam,

za prvním komínem zprava, je náš hrob. Je to vlastně hrob jen katolické části naší rodiny. Evangelíci leží v Dubenkách. V Dubenkách má hřbitov dosti prudký spád. I tady se musí ke hřbitovu stoupat, jako v Cerekvi, jenže tady se musí stoupat i na hřbitově.

Až nahoře je náš hrob. Tam leží dědeček a bratranec, kterého jsem z duše miloval. Viděl jsem ho, jak má bradu podvázanou šátkem, s octovými obklady na spáncích, jako by v nich měl rány, jeho ubohé uvláčené srdce už umlklo; když umíral, bylo je prý slyšet na několik kroků. Slyšel jsem údery jeho hlavy o rakvové dřevo, slyšel jsem to temné otloukání hlavy, protože cesty jsou tam nerovné, hluboké a já jsem šel s prvními za rakví.

Této smrti jsem nemohl uvěřit. Když zemřel dědeček, věděl jsem, že je mrtev, ještě dřív, než mi to někdo řekl. Ale Jarkově smrti jsem uvěřil, až když jsem ji uviděl na vlastní oči. Tu bradu podvázanou šátkem a octové obklady na spáncích.

V blízkosti Horní Vsi, kde se narodil můj otec, v Cerekvi a v Dubenkách, jsou naše hroby. Tam nás ukládají. Cerkví, Dubenkami a Bezděčínem je uzavřen obzor tohoto kraje, jehož srdcem je srdce zvonu v Horní Vsi, který se rozezněl v hodině smrti mého otce, ačkoli nikdo jiný to neslyšel, jen já, jen já jsem ho slyšel. Stál jsem na kopečku před vraty a slyšel jsem zvonění a volal jsem, proč zvoní, a oni vyšli na zápraží a říkali, že nic není slyšet.

Když zemřel Jarka, neslyšel jsem nic. Tenkrát už moje srdce přehlušilo i to Jarkovo, které bylo slyšet na několik kroků. Tenkrát jsem měl už i já srdce plné bolesti, neboť jsem miloval ženu.

Hedvika se narodila v tomto mém kraji. V mé básni o ní se více než jejího skutečného života přidržuji toho, co jsem o ní slyšel vyprávět. Vypráví se o ní často a stále stejnými slovy, takže by se mohlo zdát - pro znaky pověsti, které taková vyprávění nesou -, že bude dlouho žít v přežívající paměti. Ale až pomřou

ti, kteří ji znali, její příběh bude zapomenut. Není v něm ani láska, ani vykoupení, ale je v něm uložen, ačkoli je Hedvika blbeček, osud nás všech. Hedvika je odložené dítě.

2. února 1960 v noci.

Já nemám žádný důvod k smíchu, někdy se přece jen nádherně směju, ale jak jsem se dřív smál, tak už se nikdy smát nebudu. Jednou, když teta oslepla, řekla mi maminka: já už se nikdy nebudu moci smát. Někdy se maminka přece jen ještě směje, teta přece jen trochu, docela málo, ale přece jen trochu prohlédla...

Byli jsme s maminkou v Dubenkách, jako každý rok, na Jarkově hrobě. Byl vysoko zarostlý travou, v rozích ji přechnívalo růžové trní. Jedna ta růže kvetla. Rukama jsme tam pleli hrob.

Stála tam v naší blízkosti nad čerstvým hrobem žena, měla černé hrubé punčochy a černý květovaný šátek, oči měla zarudlé pláčem; zeptala se mě, když maminka odnášela plevel, jestli jsem „jeho bratr“. Řekla to, jako by to byla výzva nebo odsouzení, ale já jsem jí musel odpovědět, že ne, a přece ničemu jsem se tím nevyhýbal, já jsem to musel říci, protože nic by byla nepochopila.

Ten navečer obloha byla jako z olova, visela nad námi a ani se nepohnula, cestou zpátky jsme se dívali ke Kališti, jako se díváme každý rok.

Napadá mi, že bych snad měl napsat, proč se tam díváme, ale já to napsat nemohu. Ono tam nic není, jen dlouhý svah a na obzoru les. Nic tam jinak není, ale docela nic!

Jednou jsem celou noc pobyl v přítomnosti básníka, kterého ctím „na kolenou“, já v tom básníku, u něhož jsem byl celý večer a potom v noci s ním na nábřeží před Národním divadlem

a u svého přítele, kterého miluju, já v tom básníku ctím největšího básníka, ale protože žije, nebudu ho jmenovat, aby se nezdálo, že se chci vloučit do jeho přízně. Mně záleží na tom, aby se nezdálo...! (O mrtvém Jakubu Demlovi mohu už napsat, že mi jeho zapomenuté světlo svítí jako hvězda.) Ten básník, když jsem mu přečetl sotva dvě věty z vyznání, které se podobá tomu, jež teď píšu, mě okřikl, že to nikoho nezajímá. Nebolelo mě to, a přesto, že to řekl on, mohu v něm pokračovat. Ale byla tam chvíle, kdy jsem se bál, že se rozpláču. Jenomže to bylo ještě před půlnocí.

Já se také bojím, že to nikoho nezajímá, jenže vyznání snad přece jen někde někoho zajímá.

Ó, tohle není vyznání. To by se všechno kolem začalo sesouvat, jako se to ve mně sesouvá.

Jak vůbec je to s tím vyznáním v básni? A jak to, že já, jenž se ve velice vzácných, ale tak šťastných chvílích života domnívám, že jsem básník, jak to, že to nevím?

Zejména v poslední době mě často zneklidňuje vztah, který je v básni mezi vyznáním a tím, co přesahuje do platnějšího sice, ale o to míň srozumitelného světa. Báseň, myslím si, tak, jak je symbolem a obrazem a přestává mít co společného se svým básníkem, tak je i prostým vyznáním a je s ním navždy spjata. Není to šifra, do níž se básník skrývá, on se vyznává z nemoci duše, snad se vyznává špatně, málo a na nepravém místě, snad ještě nemá dost odvahy... Odpovědí na to vyznání není rozhřešení, odpovědí na ně je ticho, ticho tak hluboké, že se podobá smrti, je to jako cesta noční spící vsí, nikde nikdo se ti neozývá, ty voláš, ale je ticho, ticho, ticho...

Napsal jsem jednou na konci jedné své básně:

*Dole
má duše
slimáčí a slepá.*

A já teď musím znovu dotvrzovat, že to tak je, že se mi to musí věřit. Já musím dokazovat, že nejsem ani něžný, ani silný, ale že jsem zlý, že jsem kolem sebe našel už hodně zla, a že jsem je působil ze slabosti.

Nedávno ve vlaku si naproti mně sedla mladá, hezká dívka. Ach, ona byla krásná! A já jsem si po celou cestu přál, aby se stal zázrak a ona na mne buď promluvila, nebo mi stiskla nohu svými koleny, já jsem po té dívce tak toužil, že jsem se uvnitř celý chvěl, ale já jsem ji nedokázal oslovit, ani jí mlčky stisknout nohu svými koleny, já jsem ji nechal odejít a tolik jsem po ní toužil.

Já jsem nikdy nedokázal zaútočit na ženu, já jsem vždycky vyčkával, ale, o tom jsem přesvědčen, vždycky jsem to byl já, kdo první pomyslíl na postel.

Já strašně toužím po ženě a nikdy jsem se nemohl pro jednu ženu zříci možnosti rozkoše s jinou, nikdy bych nenapsal, jako to napsala jedna z nich: za vás bych dala všechny, co byli, a všechny, co budou. (Já jsem ji nemiloval, ale toužil jsem po ní, a přece jsem se s ní nevyspal. Jak se to stalo?) Já po tom tak toužím, a přece bych možnost psát básně nevyměnil za žádnou, ani za tu nejkrásnější ženu, ani za deset a za dvacet žen, ale za všechny ženy, za všechny ženy na světě bych se jí zřekl.

Vidíte, a tohle moje žena ví, ale můj přítel, kterého miluju, ten to neví.

Já nemám žádný důvod k smíchu, já jsem si jen přečetl v jednom časopise pod fotografií velice krásné ženy (měla na tom obrázku velice vyhrnuté sukně a velice krásné nohy a ona už je mrtvá), že dala přednost dobrovolné smrti před živnostenským listem prostitutky (zog sie den Freitod dem Gewerbeschein der Prostituierten vor), rozumím tomu dobře?

Z lásky k Jakubu Demlovi jsem se letos učil znát květiny. Ale ukázali mi jen kostival. Chodil jsem potom po zahradě, roste

prý tam kostival někde mezi růžemi, ale podruhé už jsem ho nepoznal.

O naší cestě k Jakubu Demlovi jednou napíšu malou knížku, o obou těch cestách budu ještě psát. Když jsme tam přišli naposled, zatloukali právě rakev a my jsme to slyšeli na chodbě, jak zatloukají rakev.

Letos, dvacátého pátého května po páté hodině ráno jsem měl sen.

Byl pohřeb Jakuba Demla. Věděl jsem ve snu, že se už jeden pohřeb konal, tohle že je pohřeb p o d r u h é. Bylo úterý a týden po prvním pohřbu nebo po básníkově smrti. Stál jsem s maminkou v rozlehlé síni, ta síň se nepodobala žádné místnosti v Demlově domě, ale přece snad to bylo v Tasově, protože jsme tam přijeli z Horní Vsi a také Jiří a Dana, které jsem očekával, měli přijet ze Studené.

Překvapovalo mě, že po tak dlouhé době je rakev z n o v u otevřena, protože, a to jsem si ve snu dobře uvědomoval, už jednou ji zatloukali. Tím víc mě překvapovala neporušenost té mrtvé tváře. Dlouho jsem na ni hleděl, dlouho, stál jsem tam a pozoroval to mrtvé tělo, které se najednou pohnulo, jakoby dechem, stál jsem tam a pozoroval, jak Jakub Deml otvírá oči. Volal jsem, nevím už, jestli jsem volal, že žije nebo že se pohnul, ale na moje volání, které bylo spíš z překvapení než z radosti, přiběhla neznámá žena a ty otvírající se oči bezohledně zatlačila. Bála se o pohřeb, měla strach, aby se ten „její“ pohřeb nepokazil. Řekla to? V té chvíli jsem začal na Demlově životě lpět a začal jsem znovu volat. Tentokrát jsem skutečně volal, předtím to byl jen výkřik, a volal jsem dlouho: Jakube Demle, Jakube Demle, Patere Jakube Demle... a to jsem volal a volal, dokud znovu neotevřel oči. (Vím, že jsem zpočátku volal jen Jakube Demle, ale potom z poznání jakési nedostatečnosti toho volal jsem Patere...)

Pak už se Jakub Deml posadil v rakvi a já jsem věděl, že žije.

Maminka poklekla u rakve a začala ho líbat, líbala ho na to místo hlavy, kde se s t a l o p r o b u z e n í. Bylo to docela určité místo. Ale vtom už přicházela Dana a hned za ní můj přítel, oba byli rozzáření a zároveň jakoby stále na cestě, jako by tady jejich pouť nekončila, ale jako by bylo třeba ještě něco učinit, ne, oni se vůbec nezastavili, já jsem k nim běžel, abych jim zvěstoval probuzení Jakuba Demla, ale oni už o něm věděli, lidé totiž vybíhali a všude je hlásali, a tak se to i Jiří a Dana dověděli dřív, než já jsem jim to mohl říci. A pak jsem za nimi běžel, chtěl jsem Jiřímu vylíčit, jak se to všechno událo, to všechno, u čeho jsem tolik byl, Jiří mě poslouchal, dívaje se někam daleko přese mne, vyprávěl jsem mu o tom, jak jsem musel okřiknout nějakou starou ženu a jak jsem potom volal. Jiří to schvaloval, ale pozorný byl k mému vyprávění jen docela málo. Chápal jsem, že tam, kde jde, je jakési pokračování všeho, tam že je třeba být, ale nevěděl jsem ani kam jít, ani co dělat, a byl jsem z toho zmaten. Stál jsem na místě, kde se to všechno stalo.

Své básně píšu mezi jedenáctou a druhou hodinou v noci. A potom ráno, unavený a mdlý, v nejistotě o tom, co jsem napsal, bojím se otevřít svůj sešit, bojím se sáhnout na tu krvácející ránu.

Já nemám žádnou ctižádost, já mám jen velkou ctižádost být básníkem.

A není to dar, ten úděl se musí nést, ale není nikdo, kdo by řekl ano, ani žena, ani přítel, ani milenka, nikdo vám nemůže podat ruku, ani sestra, kdybych měl sestru, nemohla by mi podat ruku. Je to cesta, plná temných znamení, nesrozumitelných jako život sám. Ani maminka mi nemůže podat pomocnou ruku.

Jednou v noci, hluboko v noci, mohly být čtyři hodiny zrána, to je čas, kdy se rozkřičí ptáci, tak pozdě v noci jsem se jednou

vracel ke svému nájemníkovi. Vracel jsem se po cestě, na které ležel zraněný pták. Byl to ptáček, ale už opeřený, tloukl do země křídly a křičel, jak jsem šel okolo, a já jsem mu chtěl pomoci. Shýbl jsem se, ale on se ještě víc rozkřičel a tuče křídly unikal mi travou. Já jsem ho přece jen chytil.

Vzal jsem ho na dlaň, já mám vždycky teplé a suché dlaně, cítil jsem, jak mu tuče srdce, nejdřív hlasitě a polekaně, potom tišeji a klidněji, až jsem cítil, jak se přestává chvět. Položil jsem ho do trávy, ale jak jsem se vzdaloval, rozkřičel se tak úzkostlivě, tolik se zase bál, tolik se bál být sám, že se zas dal po křídlech na cestu, jenomže teď za mnou. Musel jsem se vrátit. Vzal jsem ho na dlaň a tak jsme tam stáli, on se mi celý schoulil do dlaně a bylo to, jako když tiše pláče. Stál jsem tam dlouho, dlouho mu srdce dotloukalo, stál jsem dlouho, až jsem cítil, jak mi v dlani pomalu vychládá. Když ztuhl, položil jsem ho opatrně do trávy.

A teď se ptám: proč jsem psal o umírání ptáčka? Ó kdybych raději napsal, odkud jsem se vracel, ale já už ne a ne si vzpomenout, odkud jsem se tak pozdě v noci vracel, snad jsem celou noc šílel po ženě, snad jsem někudy chodil a volal, ale ono mě nebylo slyšet.

Je po půlnoci a ptáci mi tady křičí do okna, na dvoře, do něhož mám okna, musí hnízdit tisíce ptáků, protože jejich křik vůbec neustává, oni po celou noc křičí, je to jako příboj hlasu, odlévá se a zase narůstá, není v tom příboji rozeznat ptačí hlasy, je to už jeden jediný hlas, jehož smysl se ztratil v množství.

Pročítal jsem dnes svou báseň, napsal jsem ji jedním dechem, ačkoli nemám žádný důvod k smíchu, myslím, že s ní budu muset zajít do Československého spisovatele a poprosit je, aby ji vydali.

Ale oni ji nemohou vydat a já jim to nebudu mít za zlé, protože já teď musím psát o své chlípnosti, bude to docela

kratičkový zpěv a bude to zpěv šestý, ale já se jím nechci rouhat. Ten zpěv by měl začít událostí, ale není události, ve které by bylo dost pravdy o mé chlípnosti, leda bych ji opsal a já nic neopisuju, já sice všechno, co píšu, píšu prý pod vlivem cizích básní, ale teď píšu o svém životě a ten jsem si žil sám.

- - -

A to je moje peklo. A moje největší bolest je, jak se mi všichni ztrácejí, já za nimi chodím, a místo abych se radoval ze setkání, pozoruju s úzkostí jejich tváře, pozoruju, jak je pustoší smrt, oni mi něco vypravují a já poslouchám, jak jim zestaral hlas, já už je slyším jako ozvěnu. Já jenom hledím a vrývám si do paměti tu milovanou tvář. A já vím, že každý okamžik, kdy s nimi jsem, je nenávratně pryč, a že bude jednou jeden poslední a já ho nijak nebudu moci zadržet, já i když budu volat ne, Smrti, ne, já ji neuprosím ani neukřičím a pak jednou mě obklopí obrovská prázdnota, kde už nebude ani ozvěn, nebude nic, ani nezakřičí pták, nebude šelestit listí, nebude nic, nikam nikdo nepůjde, nepotkám na cestě k Horní Vsi už nikdy tam nikoho nepotkám.

Na včerejšek se mi zdálo, že jsem někoho zabil. Byl to strašný sen, zabil jsem starou ženu, bylo to někde v poli, v řepě a zabil jsem ji rukama. Ničeho tedy nezůstávám ušetřen, navždycky budu nosit tyto ruce jako znamení svého zločinu; kdy to skončí, ptal jsem se ve snu, a kde to všechno skončí...

Já už nemám krásné sny. Naposled se mi zdávaly krásné sny v dětství. Jeden si pamatuju dodnes a je to sen dosud živý, ačkoli jsem ještě nechodil do školy, když se mi zdál. V tom snu nebylo událostí, bylo to, jako když se s maminkou díváme ke Kališti, kde nic není, jenom stráž a les, a v tom snu bylo jenom moře a to moře byla obrovská modrá pláň, byla úplně tichá a klidná, jen zdálky se ke břehu blížila plachetnice, ta plachetnice měla